

หนังสือเพื่อการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

Local Wisdom

เทศบาลตำบลโคกจาน

ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐ โทร.๐๔๕-๘๒๖๑๔๔

WWW.KHOKCHAN.GO.TH / WWW.FACEBOOK.COM / เทศบาลตำบลโคกจาน

คำนำ

การจัดทำหนังสือภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลโคกจาน ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลโคกจาน ได้เก็บข้อมูลไว้เป็นแนวทางในการสืบค้น เพื่อประกอบการดำเนินชีวิตและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

เทศบาลตำบลโคกจาน ขอขอบพระคุณผู้บริหาร,สมาชิกสภาเทศบาล,กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน , หัวหน้าส่วนราชการ พนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลโคกจาน พี่น้องประชาชนทุกภาคส่วน ที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เพื่อรวบรวมมาทำหนังสือภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลโคกจาน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านทุกๆท่าน หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้จัดทำขอรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

เทศบาลตำบลโคกจาน

สารบัญ

เรื่อง

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
การแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน
แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน
ระบบฐานข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่น
อ้างอิง

หน้า

๓
๓
๓
๔
๔
๗
๘
๑๗

ดูความสำเร็จของภูมิปัญญาท้องถิ่น....

...ภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ และดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้

...ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล

...ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง และการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียง แต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้นแต่ยังเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง

ดูความสำเร็จ....

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local Wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานหรือในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา สำหรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับตัว และการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาอาจแสดงออกมาทั้งในรูปที่เป็นนามธรรม เช่น โลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อ หรือปรัชญาในการดำเนินชีวิต และในเชิงรูปธรรม เช่น เทคโนโลยีการทำมาหากิน การเกษตร ศิลปะ หัตถกรรม หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น....

๑. เป็นความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต
๒. เป็นวิถีความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamics) คือ เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา
๔. มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน
๕. มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ในตัวเอง

การแปรรูปประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทหรือการจัดกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น

การจัดแปรรูปลักษณะที่ 1

ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ มโนทัศน์ การตระหนักรู้ วิธีคิด ความเชื่อ ปรัชญาในการดำเนินชีวิตของผู้คน
ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เทคโนโลยีการทำมาหากิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แพทย์พื้นบ้าน และการดูแลสุขภาพ การเกษตร ศิลปะ หัตถกรรม สถาปัตยกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น.....

เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นพลวัตที่เปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะแวดล้อม กาลเวลา และกระแสวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้น จึงมีแนวทางในการจัดการภูมิปัญญา เพื่อให้ภูมิปัญญาดีคือนั้นคงอยู่ หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย การจัดการภูมิปัญญา มี 4 แนวทาง

๑. อนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อชุมชน แต่กำลัง จะหายไปคงอยู่ต่อไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาจะเกิดขึ้นได้เมื่อ

- ชุมชนมีความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญ ต้องการสร้างคุณค่าให้ปรากฏและสืบสานให้คงอยู่
- มีมูลค่าเป็นแรงจูงใจ

๒. ฟื้นฟู (Recovery) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่สำคัญหรือมีคุณค่าแต่หายไปแล้วถูกนำกลับมาใช้ใหม่ และมีโอกาสประยุกต์ให้ร่วมสมัยเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้ เช่น ลายผ้าทอพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นหายไป เมื่อทำการค้นหา ฟื้นฟู และสร้างชิ้นงานใหม่บนฐานภูมิปัญญาเดิม จะทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นมาได้

๓. ประยุกต์ (Modification) เพื่อให้ภูมิปัญญานั้นเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมใหม่ โดยคงไว้ซึ่งแนวคิดฐานความรู้เดิม เช่น หัตถกรรมจากไม้ไผ่ ประยุกต์ใหม่เป็นการใช้ผักตบชวาในแหล่งที่มีผักตบชวาเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

๔. พัฒนาต่อยอด (Development) เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ให้กว้างขึ้น โดยการผสมผสานองค์ความรู้สากลเข้ากับภูมิปัญญาเดิม อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างภูมิปัญญาใหม่หรือสิ่งใหม่ (นวัตกรรม:innovation) เป็นการสร้างทางเลือกที่ช่วยให้ใช้ผลประโยชน์ในสังคมปัจจุบันได้สะดวกสบายขึ้นโดยไม่ทำลายค่าหรือรากเหง้าเดิม เช่น สีย้อมจากธรรมชาติได้มีการพัฒนาเป็นผงสำเร็จรูป หรือมีกรรมวิธีในการย้อมที่ง่ายกว่าวิธีดั้งเดิม หรือสมุนไพรพื้นบ้านที่ผลิตในรูปแคปซูล หรือปลาร้าผง ปลาร้าก้อน ที่สะดวกต่อการบริโภค และการพกพาไปยังที่ต่างๆ

การจำเริญบาศถ้ำภฏสิปญญาข้อมถึซ
ใช้ตุวาศล้าตุญญอย่างยั้ง
กัษการบวชการสิลวชระวชขุกขัษตุอช
โดยหั้นบรโษษขี้ชุมชหเจ้าขอมเรื่อจได้ริบ
ก่อชจะขบายผลออกไกไหะวอถกว้าถ

การคุ้มครองสิทธิปัญญาข้อ๒๓

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่คิดค้น
สร้างสรรค์ควรได้รับสิทธิประโยชน์จากภาครัฐในแง่การ
คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา เช่น

ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือสิทธิพิเศษใน
งานที่สร้างสรรค์ ผู้เป็นเจ้าของมีสิทธิเพียงผู้เดียว หากผู้อื่นจะใช้
ประโยชน์ต้องขออนุญาต เช่น ลายผ้า การแสดงวรรณกรรม

สิทธิบัตร หมายถึง สิทธิพิเศษ เป็นโฉนดทางปัญญา ให้
ความคุ้มครอง ๒ ด้าน คือ ด้านการประดิษฐ์ และด้านการ
ยอดเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ และจดสิทธิบัตรใหม่ได้อายุคุ้มครอง
สิทธิบัตรการประดิษฐ์และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ๒๐
ปี และ ๑๐ ตามลำดับ สิ่งประดิษฐ์ที่ได้จดทะเบียนแล้ว เช่น
กัณฑ์ชัยพัฒนา น้ำมันไบโอดีเซล

อนุสิทธิบัตร เป็นการคุ้มครองการประดิษฐ์ ที่มีขอบเขตการคุ้มครองเช่นเดียวกับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ แต่
เป็นการประดิษฐ์ที่มีเทคนิคไม่สูงมากนัก มีระยะเวลาคุ้มครอง ๖ ปี

ทั้งนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเรื่องการคุ้มครอง
ภูมิปัญญาทางกฎหมาย

ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑: ๒๔-๒๕) ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๑๐ ประเภท ดังนี้

๑. เกษตรกรรม หมายถึง ความรู้ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคนิคด้านเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งตนเอง ในสถานการณ์ต่างๆ ได้เช่นทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

๒. อุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาดเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

๓. แพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนด้วยสมุนไพรและรักษาโรคแบบโบราณ

๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. กองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. ศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานด้านศิลปะสาขาต่างๆเช่นจิตรกรรมประติมากรรม ทัศนศิลป์คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. การจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน ศาสนา การศึกษาตลอดจนองค์กรอื่นๆ ในสังคมไทย

๙. ภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย ตลอดจนถึงด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. ศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพุดปฏิบัติ

แนวการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมี ๗ ประการดังนี้
(เอกวิทย์ ณ ถลาง. ๒๕๔๐ : ๑๘๒ - ๒๔๖)

๑. ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติคือการใช้ความรู้และอุบายในการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่การหาแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้การปลูกพันธุ์ไม้ไว้ในบริเวณบ้าน เป็นต้น

๒. ภูมิปัญญาในการจัดเครือข่ายระบบความสัมพันธ์การพึ่งพา

๓. ภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

๔. ภูมิปัญญาในด้านสมุนไพร - ยากลางบ้าน

๕. ภูมิปัญญาในด้านโลกทัศน์เป็นระบบรวบรวมความคิด ความอ่าน ความเชื่อทัศนคติที่บุคคลมีต่อโลกมีต่อสังคมมนุษย์เป็นนามธรรมอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลอันเกิดจากความคิดและอารมณ์ซึ่งประสานและก่อตัวขึ้นจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับมา เช่น โลกทัศน์และชีวทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เป็นต้น

๖. ภูมิปัญญาในการปลูกฝังคุณธรรมการกำหนดปทัสถานและการรักษาของดุลภาพของสังคม

๗. ภูมิปัญญาในการปรับตัวในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ๆ ใดจึงเป็นรากแก้วที่สำคัญให้ท้องถิ่นนั้นเจริญงอกงามอย่างมั่นคง ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์หนึ่งอาจพัฒนาไปแตกต่างกับอีกชาติพันธุ์หนึ่งตามสภาพแวดล้อมตามสภาพสังคมในท้องถิ่นนั้นที่สามารถปรับใช้ในการแก้ปัญหาและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสังคมนั้นๆ ได้

สมุนไพร>>>

สมุนไพรกำเนิดจากธรรมชาติใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรค ในพระราชบัญญัติยา พ.ศ.๒๕๑๐ ได้ระบุว่า “ยาสมุนไพร หมายความว่ายาที่ได้จากพฤกษชาติ สัตว์ หรือแร่ธาตุซึ่งมิได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ”

การนำยาสมุนไพรมาใช้เป็นยาต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสมุนไพรแต่ละชนิดพันธุ์สมุนไพร สภาพแวดล้อมในการปลูก ฤดูกาลและเวลาที่เก็บสมุนไพรเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดคุณภาพของสมุนไพร ในสมุนไพรแต่ละชนิดประกอบด้วยสารเคมีหลายอย่าง แบ่งกลุ่มใหญ่ได้ ๗ กลุ่ม ดังนี้ คือคาร์โบไฮเดรต ไขมัน น้ำมันหอมระเหย เรซินและบาลซัม อัลคาลอยด์ ไกลโคไซด์ แแทนนิน

ในการทำงานเกี่ยวกับสมุนไพรผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรที่จำเป็นคือ ความรู้ด้านพฤกษศาสตร์รู้จักจำแนกพืชสมุนไพร เรียนรู้และสังเกตลักษณะของราก ลำต้น ใบ ดอกผลและเมล็ดของพืช สังเกตรูปร่าง ขนาด กลิ่น และรส ความรู้ด้านปลูกและกระจายพันธุ์การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร การเก็บการทำให้แห้งและการเตรียมยาสมุนไพรผู้ปฏิบัติต้องรู้จักธรรมชาติของสมุนไพรให้สอดคล้องกับสมุนไพรชนิดนั้น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับยาสมุนไพร ข้อมูลด้านพฤกษศาสตร์ด้านเภสัชวิทยา ด้านพิษวิทยา

::วิธีการเก็บสมุนไพรเพื่อใช้เฝ้ารักษา>>>

ยาสมุนไพรเป็นส่วนประกอบที่ได้มาจากพืชสัตว์ หรือแร่ธาตุด้วยที่มีอยู่ในสมุนไพรจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญคือเวลาที่เก็บสมุนไพร การเก็บในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมจะมีผลต่อฤทธิ์การรักษาโรคของยาสมุนไพรได้และยังต้องคำนึงถึงว่าเก็บยาถูกต้นหรือไม่ส่วนไหนของพืชที่ใช้เป็นยาอย่างถูกวิธีนั้นจะมีผลอย่างมากต่อประสิทธิภาพของยาที่จะนำมารักษาโรค

::หลักทั่วไปในการเก็บสมุนไพร>>>

ประเภทรากหรือหัวเก็บในช่วงที่พืชหยุดเจริญเติบโต ใบดอกร่วงหมด หรือในช่วงต้นฤดูหนาวถึงปลายฤดูร้อนวิธีการเก็บใช้วิธีขุดอย่างระมัดระวัง

ประเภทใบหรือเก็บทั้งต้นควรเก็บในช่วงที่พืชเจริญเติบโตมากที่สุด หรือบางชนิดอาจระบุช่วงเวลาการเก็บชัดเจน เช่น เก็บใบไม่อ่อนหรือแก่เกินไป เก็บช่วงดอกตูม เริ่มบานหรือช่วงที่ดอกบานวิธีการเก็บใช้วิธีเด็ด

ประเภทเปลือกต้นและเปลือกกราก เปลือกต้นโดยมากเก็บระหว่างช่วงฤดูร้อนต่อกับฤดูฝน ประมาณยาในพืชสูงและลอกออกง่ายสำหรับการลอกเปลือกต้นนั้นอย่าลอกเปลือกออกทั้งรอบต้นทางที่ดีควรลอกจากส่วนกิ่งหรือแขนงย่อย ส่วนเปลือกกรากเก็บในช่วงต้นฤดูฝน

ประเภทใบหรือเก็บทั้งต้นควรเก็บในช่วงที่พืชเจริญเติบโตมากที่สุด หรือบางชนิดอาจระบุช่วงเวลาการเก็บชัดเจน เช่น เก็บใบไม่อ่อนหรือแก่เกินไป เก็บช่วงดอกตูม เริ่มบานหรือช่วงที่ดอกบานวิธีการเก็บใช้วิธีเด็ด

ประเภทเปลือกต้นและเปลือกรากเปลือกต้นโดยมากเก็บระหว่างช่วงฤดูร้อนต่อกับฤดูฝน ประมาณยาในพืชสูงและลอกออกง่ายสำหรับการลอกเปลือกต้นนั้นอย่าลอกเปลือกออกทั้งรอบต้นทางที่ดีควรลอกจากส่วนกิ่งหรือแขนงย่อยส่วนเปลือกรากเก็บในช่วงต้นฤดูฝน

ประเภทดอกโดยทั่วไปในช่วงดอกเริ่มบาน แต่บางชนิดเก็บในช่วงดอกตูม เช่น การพลู่เก็บช่วงที่เปลี่ยนสีเขียวเป็นสีแดง เป็นต้น

ประเภทผลและเมล็ดพืชสมุนไพรบางอย่างเก็บในช่วงที่ผลยังไม่สุกก็มีแต่โดยทั่วไปมักเก็บตอนที่ผลแก่เต็มที่แล้ว

ตามการถ่ายทอดประสบการณ์ของแพทย์ไทยโบราณนั้นยังมีการเก็บยาตามฤดูกาลวัน โมงยาม และทิศอีกด้วย เช่น ฤดูร้อนเก็บรากและแก่ ฤดูฝนเก็บใบ ดอก ลูกฤดูหนาวเก็บเปลือก กระพี้ และเนื้อไม้ เป็นต้น

รากและส่วนที่อยู่ใต้ดินก่อนอื่นคัดขนาดเพื่อจะให้สะดวกในการแปรรูปต่อไปจากนั้นล้างดินและสิ่งสกปรกที่ติดอยู่ให้สะอาด เอารากฝอยออกให้หมดหากว่าเป็นพืชที่มีเนื้อแข็ง แห้งได้ยาก ต้องหั่นเป็นชิ้นที่เหมาะสมก่อนหากเป็นพืชที่ไม่แข็งนำมาผ่านขบวนการให้ความร้อนตามแต่ชนิดพืชนั้น พืชที่ใช้หัวและรากส่วนมากหากผ่านการให้ความร้อนแบบต้มหนึ่งจะทำให้สะดวกในตอนทำให้แห้ง หลังจากผ่านความร้อนนำมาตัดเป็นชิ้น แล้วอบให้แห้งในอุณหภูมิที่เหมาะสม เปลือก หั่นเป็นชิ้น ขนาดพอดีตากให้แห้ง ใบและทั้งต้น ใบพืชบางอย่างที่มีน้ำมันหอมระเหย ควรผึ่งไว้ในที่ร่มไม่ควรตากแดด และก่อนที่ยาจะแห้งสนิทควรมัดเป็นกำ ป้องกันการหลุดร่วงง่ายโดยทั่วไปเก็บใบหรือลำต้นมาล้างให้สะอาด แล้วนำมาตากแดดให้แห้งสนิทจากนั้นจึงเก็บให้มิดชิด ระวังอย่าให้ชื้นราได้ ดอก หลังจากเก็บมาแล้วตากหรืออบให้แห้งแต่ควรรักษารูปดอกไว้ให้สมบูรณ์ ไม่ให้ด้วยยาถูกทำลายสูญเสียไป ผลโดยทั่วไปเก็บแล้วตากแดดให้แห้งได้เลยมีเพียงบางอย่างเท่านั้นที่ต้องหั่นเป็นชิ้นก่อนตากหรืออบด้วยความร้อนก่อน เมล็ดเก็บผลมาตากให้แห้งจึงเอาเปลือกออกเอาเมล็ดออก เช่น ขุมเห็ดไทยบางอย่างเก็บแบบผลแห้งเลยก็มี พืชที่ใช้เป็นยาสมุนไพรนั้นการแปรรูปในขั้นต้นโดยมากใช้วิธีทำให้แห้งอุณหภูมิที่ทำให้แห้งโดยทั่วไป อุณหภูมิ 50-60 องศาเซลเซียส กำลังเหมาะสม

คุณภาพของยาสมุนไพรจะใช้รักษาโรคได้ดีหรือไม่ นั้นสำคัญอยู่ช่วงเวลาเก็บสมุนไพรและวิธีการเก็บ แต่ยังมีปัจจัยอื่นๆที่ต้องคำนึงถึงอีกอย่างคือพื้นที่ปลูก

::การแปรสภาพและเก็บรักษาพืชสมุนไพร>>>

ยาสมุนไพรโดยทั่วไปมีทั้งการใช้สดและการใช้แห้ง การใช้สดนั้นมีข้อดีตรงสะดวกใช้งาน แต่ว่าฤทธิ์การรักษาของยาสมุนไพรไม่คงที่ยาที่ใช้สดมีหลายอย่างเช่น ว่านหางจระเข้ รากหญ้าคา เป็นต้น การใช้ยาสมุนไพรส่วนมากนิยมใช้แห้งเพราะจะได้คุณภาพของยาที่คงที่ โดยเลือกเก็บยาสมุนไพรที่ต้องการตามฤดูกาลเก็บของพืชแล้วนำมาแปรสภาพโดยผ่านขบวนการที่เหมาะสมเพื่อเก็บยาไว้เป็นเวลานาน

กระบวนการแปรสภาพยาสมุนไพรที่เหมาะสมนั้น นำส่วนที่ใช้เป็นยาผ่านการคัดเลือกการล้าง การตัดเป็นชิ้นที่เหมาะสม ใช้ความร้อนทำให้แห้งเพื่อสะดวกในการเก็บรักษาวิธีการแปรสภาพยาสมุนไพรนั้นแตกต่างกันไปตามชนิดของพืช

๘ การเก็บรักษาสมุนไพร>>>

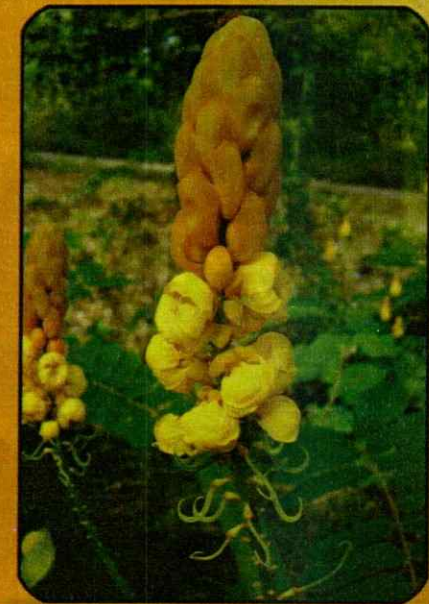
การเก็บรักษาสมุนไพรไว้เป็นเวลานานมักเกิดการขึ้นรา มีหนอน เปลี่ยนลักษณะสี กลิ่น ทำให้ยาสมุนไพรนั้น เสื่อมคุณภาพลงทำให้มีผลไม่ต่อฤทธิ์การรักษา หรือสูญเสียฤทธิ์การรักษาไปเลย ดังนั้น การเก็บรักษาควรสนใจสิ่งต่อไปนี้

ยาที่จะเก็บรักษาไว้จะต้องทำให้แห้ง ยาที่ขึ้นราง่ายต้องหมั่นเอาออกตากแดดเป็นประจำ สถานที่ที่เก็บรักษาจะต้องแห้ง เย็น การถ่ายเทของอากาศดี

ควรเก็บแบ่งเป็นสัดส่วน ยาที่มีพิษยาที่มีกลิ่นหอม ควรเก็บแยกไว้ในที่มิดชิด ป้องกันการปะปน และ หนอน หนู แมลง ต่างๆ

๘ การเตรียมยาสมุนไพร>>>

การเตรียมยาสมุนไพรให้มีรูปแบบที่เหมาะสมเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการรักษาโรคให้ได้สะดวก มีรสและกลิ่นชวนรับประทาน รูปแบบยาสมุนไพรบางอย่างเช่น ยาลูกกลอน ยาดองเป็นรูปแบบที่ช่วยให้เก็บยาสมุนไพรไว้เป็นยาได้เป็นเวลานาน

กรรมวิธีปรุงยาแผนโบราณที่ปรากฏในตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์และตำราเวชศึกษาอันเป็นตำราสำคัญของการแพทย์แผนไทย มีวิธีปรุงยาทั้งหมด ๒๓ วิธี และเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดวิธีปรุงยาแผนโบราณเพิ่มขึ้นอีก ๑ วิธี รวมเป็น ๒๔ วิธี กรรมวิธีปรุงยาสมุนไพรที่ใช้บ่อยมี ๖ วิธีคือ ยาขง ยาต้ม ยาดอง ยาผง ยาลูกกลอน ยาประคบ

๘ การใช้สมุนไพร>>>

ผู้ป่วยมีโรคหรืออาการเจ็บป่วยควรหยุดใช้สมุนไพรเมื่ออาการหายไป แต่ถ้าอาการเจ็บป่วยยังไม่หายหรืออาการยังไม่ดีขึ้นภายใน ๒-๓ วันควรปรึกษาสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลชุมชน

๘ การใช้สมุนไพรใช้ถูกต้อง>>>

ใช้ให้ถูกต้องสมุนไพรมีชื่อพ้องหรือซ้ำกันมากและบางท้องถิ่นก็เรียกไม่เหมือนกันจึงต้องรู้จักสมุนไพร และการใช้ให้ถูกต้อง

ใช้ให้ถูกส่วนต้นสมุนไพรไม่ว่าจะเป็นราก ใบ ดอก เปลือก ผล เมล็ด จะมีฤทธิ์ไม่เท่ากัน บางทีผลแก่ผลอ่อน ก็มีฤทธิ์ต่างกันด้วยจะต้องรู้ว่าส่วนใดใช้เป็นยาได้

ใช้ให้ถูกขนาดสมุนไพรถ้าใช้น้อยไปก็รักษาไม่ได้ผลแต่ถ้ามากไปก็อาจเป็นอันตรายหรือเกิดพิษต่อร่างกายได้

ใช้ให้ถูกวิธีสมุนไพรบางชนิดต้องใช้สด บางชนิดต้องปนกับเหล้า บางชนิดใช้ต้มจะต้องรู้วิธีใช้ให้ถูกต้อง

ใช้ให้ถูกกับโรค เช่น ท้องผูกต้องใช้ยาระบาย ถ้าใช้ยาที่มีฤทธิ์ฝาดสมานจะทำให้ท้องผูกยิ่งขึ้น

๓อาการแพ้ซีที่เกิดจากสมุนไพร>>>

นายอุ้น เฟ็งแจ่ม

บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ที่ ๑ เกิด ๒/เม.ย./๒๔๘๒

อายุ ๗๕ ปี โทรศัพท์ ๐๙๗ - ๖๒๑๑๙๘๖

ภูมิปัญญา เป็นหมอยาพื้นบ้าน

ลักษณะภูมิปัญญา สามารถอธิบายเรื่องยาและการรับ

ประทานพร้อมกับการปรุงยาพื้นบ้านได้

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยก็ฝนน้ำยา

ให้ผู้ป่วยรับประทานได้โดยเป็นยาแผนโบราณขนานแท้

สมุนไพรมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับยาทั่วไปคือมีทั้งคุณและโทษ บางคนใช้แล้วเกิดอาการแพ้ได้ อาการที่เกิดจากการแพ้ยาสมุนไพรชนิดนี้ ผื่นขึ้นตามผิวหนัง อาจเป็นตุ่มเล็กๆ ตุ่มโตๆ เป็นปื้นหรือเป็นเม็ดคล้ายลมพิษ อาจบวมที่ตาหรือริมฝีปากหรือมีเพียงดวงสีแดงที่ผิวหนัง เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน หรืออย่างใดอย่างหนึ่งถ้ามีอยู่ก่อนกินยาอาจเป็นเพราะโรคหุ้อี ตามัว ชาที่ลิ้น ชาที่ผิวหนังประสาทความรู้สึการทำงานไวเกินปกติ เช่น เพียงแตะผิวหนังก็รู้สึกเจ็บลู่ลมก็แสบหนังศีรษะ ใจสั่น ใจเต้น หรือรู้สึกวูบวาบคล้ายหัวใจจะหยุดเต้นและเป็นบ่อยๆ ตัวเหลือง ตาเหลือง ปัสสาวะเหลือง เขียวเกิดฟองสีเหลืองซึ่งเป็นอาการของดีซ่าน อาการนี้แสดงถึงอันตรายร้ายแรง ต้องรีบไปหาแพทย์

การจักสาน

หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นภูมิปัญญาอันเฉลียวฉลาดของคนในท้องถิ่น ที่ใช้ภูมิปัญญาสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต

จะเห็นได้ว่าหัตถกรรมเครื่องจักสานมีมานานแล้ว และได้มีการพัฒนาตลอดเวลาโดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาการรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการบันทึก (ชูเกียรติ ลิสุวรรณ, ๒๕๓๕) สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ ความรู้ที่สะสมที่สืบทอดกันมาจากอดีตมาถึงปัจจุบันหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นคงอยู่ต่อเนื่องและยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องจักสาน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้นๆ คงอยู่ตลอดไป ซึ่งผลจากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้น จะนำไปเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และดำรงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป

ขั้นตอนการจักสาน

วิธีการจักตอก

๑. การจักตอกป็น แบ่งไม้ไผ่ออกเป็นชิ้นๆ ตามขนาดที่ต้องการ ใช้มีดจักตอกเอาส่วนในออก (ซี่ตอก) จักในส่วนที่เหลือออกเป็นเส้นบางๆ แล้วทล่าวให้เรียบร้อยตากแดดให้แห้ง
๒. การจักตอกตะแคง ใช้วิธีเดียวกันกับการจักตอกป็นเบื้องต้น แต่การจักให้เป็นเส้นตอกจะทำการจักทางผิวเป็นเส้นเล็กกว่าตอกป็น ทำการทล่าวให้เรียบร้อย แล้วนำออกตาก

การสาวซ

การสาน เป็นขั้นตอนที่ยาก และต้องใช้ความละเอียดมากที่สุด เริ่มจากการก่อฐานด้านล่างด้วยเส้นตอกสองชนิด คือ ตอกยืน (ตอก-ตั้ง) ซึ่งจะมิลักษณะคอดตรงกลางต่างจากตอกทั่ว ๆ ไป และตอกนอน (ตอก-สาน) ที่มีขนาดกว้างเท่ากันทั้งเส้นตอกปกติ เหตุที่ตอกยืนมีลักษณะพิเศษนี้เนื่องจากเมื่อสานเสร็จจะได้ตะกร้าที่มีฐานเล็ก และค่อย ๆ ขยายขึ้นบริเวณปาก

การรมตอกซ

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการสานเพื่อเพิ่มความแข็งแรง สวยงาม แก่เครื่องจักสานด้วยหวาย ในส่วนที่ต้องการเสริมเป็นพิเศษได้แก่ ปาก ขา หู การผูกและพันด้วยหวาย จะเสริมให้เครื่องจักสานเกิดความสวยงาม

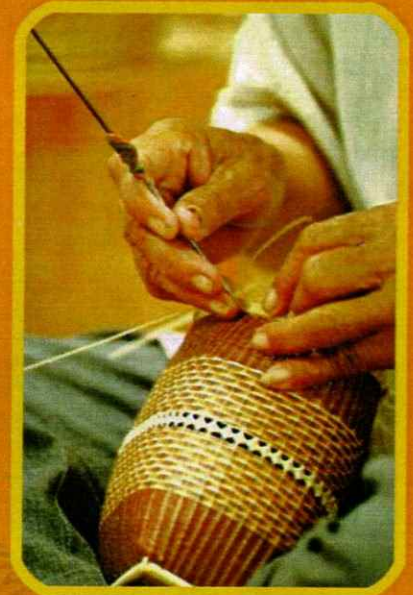

การดักแผลซ

เมื่อสานตัวเรียบร้อยก็ถึงการรมควันโดยจะทำในวันที่ไม่มีลม ใช้ฟางพรมน้ำหมาด ๆ เป็นเชื้อเพลิงเพื่อให้เกิดควันมาก รมจนเครื่องจักสานมีสีเหลืองเท่ากันทั้งใบ แล้วนำมาเข้าส่วนประกอบหวาย มีการผูกปาก พันขา ใส่ฐานและหูหิ้ว

นายเก็ง เพ็งแจ่ม
บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๖ เกิด -/-/๒๔๗๙ อายุ ๗๘ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิลำเนา จักสานไม้ไผ่
ลักษณะภูมิปัญญา กระดัง เป็นต้น
การนำไปใช้ประโยชน์ ใช้เลี้ยงหม่อน

๓การรำผีฟ้า>>>

ผีฟ้าผีช่วง การรำผีฟ้าผีช่วงของคนอีสาน ใช้รักษาคนป่วย เวลาที่ไปรักษาตามแบบแผนสมัยใหม่ตามโรงพยาบาล ถ้าไม่หาย ชาวอีสานจะใช้วิธี รำผีฟ้าผีช่วงให้ แล้วคนป่วยก็จะหายจากอาการป่วย เป็นความเชื่อมาแต่โบราณ ค่ายรักษาหมอลำผีฟ้า

๑. ขันหมากเบ็งพร้อมเผ้าผูกแขน (บายศรีขนาดเล็ก)
๒. ขันธ ๕ (ดอกไม้ ๕ คู่ เทียน ๕ เล่ม)
๓. ผ้าซิน ๑ ผืน
๔. แพรวา (ผ้าขาวม้า ๑ ผืน)

๕. เหล้า ๑ ขวด
๖. ไข่ ๒ ฟอง
๗. ทวี ๑ ด้าม
๘. กระจก ๑ บาน
๙. เงินหนึ่งสลึง
๑๐. ท่อนิมนต์ (เทียน ๒ เล่ม ดอกไม้ ๙ ดอก ท่อด้วยใบตอง)
๑๑. ขวย ๕ อัน (ใบตองทำเป็นกรวย) แต่ละอันมีเทียน ๑ คู่ ดอกจำปาลาว ๑ คู่
๑๒. มาลัยดอกมะละกอดันตัวผู้

ขั้นตอนพิธีการประกอบพิธี

การพ้อนผีฟ้าจะกระทำขึ้นในระหว่างวันขึ้น 13 ถึง 15 ค่ำ เดือน 5 คือ เดือนเมษายน และในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา ซึ่งประชาชนไปทำบุญกันมาก เมื่อผีฟ้าเข้าสิงจะมีอาการตัวสั่นกระตือรือร้นแล้วสั่งให้หาเครื่องแต่งตัวตามที่ชอบ มาสวมใส่ซึ่งแต่ละคนจะทราบแล้วว่าแต่ละองค์นั้นชอบแต่งตัวชนิดใด เช่นผีฟ้า ผาแดง ชอบผ้าสีแดงสไบแดงและดอกไม้แดง เป็นต้น บางคนก็พกผ้าขาวม้า ผ้าไหม เคี้ยวหมากพลู กินเหล้า บางคนก็สูบบุหรี่ผสมพริกขี้หนู โดยปราศจากอาการไอหรือจามเมื่อแต่งตัวเสร็จก็ลุกขึ้นรำ บางองค์ ก็ลุกขึ้นรำรำเป็นจังหวะ เข้ากับเสียงแคนสุดแต่ทำนองแคนจะพาไป

นางพุด เพ็งแจ่ม
บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ที่ ๓ เกิด -/-/๒๔๘๐
อายุ ๗๗ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา รำผีฟ้า
ลักษณะภูมิปัญญา รำเสียงท่ายดูลักษณะคน
ป่วยการนำไปใช้ประโยชน์ ใช้รักษาคนป่วย
ตามความเชื่อ

เขตฤดูกาลออกจันทน์บาน

ตามที่เทศบาลตำบลโคกจานได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ในการส่งเสริมสนับสนุนสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านและชุมชน ในเรื่องของการจำหน่าย การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและผลิตภัณฑ์และตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๕๐ (๗) เทศบาลตำบล มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และมาตรา ๕๐ (๘) เทศบาลตำบลมีหน้าที่บำรุงรักษา จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

ตำบลโคกจานเป็นตำบลที่มีการทอผ้าไหมทุกหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นการทอผ้าไหมมัดหมี่, ผ้าไหมลายลูกแก้ว, ผ้าไหมลายกาบบัว, ผ้าโสร่ง เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของชาวตำบลโคกจานหลายกลุ่มได้ผ่านการคัดสรรสุดยอดสินค้า OTOP ในระดับ ๓ ดาว ๔ ดาว ๕ ดาว และได้รับการรับรองมาตรฐาน (มผช.) แล้ว ตลอดจนได้รับรางวัลต่างๆ จากการประกวดผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ยังมีหมู่บ้านผ้าไหมไทยเฉลิมพระเกียรติ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ นอกจากผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแล้วชาวตำบลโคกจานยังมีสินค้าที่มีชื่อเสียงอีกหลายอย่างซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของตำบล และตำบลโคกจานมีดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำตำบลคือดอกจันทน์ ซึ่งดอกจันทน์จะออกดอกสวยงามในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เทศบาลตำบลโคกจานจึงถือเอาช่วงเวลาดังกล่าวจัดเทศกาลดอกจันทน์บานขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งได้เริ่มดำเนินงานมาแล้ว ๕ ครั้ง (ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ - พ.ศ. ๒๕๕๗)

ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เขตตำบลตำบลโคกจาก อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุตรดิตถ์

*****

สาขาการแพทย์แผนไทย

นายซ้อน ศรีงยศ

บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกจาก

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด -/-/๒๔๔๗ อายุ ๕๙ ปี โทรศัพท์ ๐๘๗ - ๓๗๕๖๐๐๗

ภูมิปัญญา เป็นหมอยาพื้นบ้าน

ลักษณะภูมิปัญญา สามารถอธิบายเรื่องยาและการรับประทาน

พร้อมกับการปรุงยาพื้นบ้านได้

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยก็ฝนน้ำยาให้ผู้ป่วย

รับประทานได้โดยเป็นยาแผนโบราณขนานแท้

นายอุ้น เพ็งแจ่ม

บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกจาก

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด ๒/เม.ย./๒๔๔๒ อายุ ๗๕ ปี โทรศัพท์ ๐๙๗ - ๖๒๑๑๙๘๖

ภูมิปัญญา เป็นหมอยาพื้นบ้าน

ลักษณะภูมิปัญญา สามารถอธิบายเรื่องยาและการรับประทานพร้อม

กับการปรุงยาพื้นบ้านได้

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยก็ฝนน้ำยาให้ผู้ป่วย

รับประทานได้โดยเป็นยาแผนโบราณขนานแท้

นางบัวใบ เพ็งแจ่ม

บ้านเลขที่ ๖๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาก

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด -/-/๒๔๔๙ อายุ ๖๘ ปี โทรศัพท์ -

ภูมิปัญญา การจับเส้น

ลักษณะภูมิปัญญา สามารถนวดจับเส้นได้ทุกชนิด

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนในหมู่บ้านมาใช้บริการ

นายกู๋ เกษกุล
บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/จ.ค./๒๔๗๗ อายุ ๘๐ ปี ไทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา ยาสมนไพร
ลักษณะภูมิปัญญา หมอพื้นบ้าน ยารากไม้
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนผิวดำแดง

นางเฟื่อง วันดี
บ้านเลขที่ ๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/๒๔๘๑ อายุ ๗๖ ปี ไทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา นวดจับเส้น
ลักษณะภูมิปัญญา นวดจับเส้น
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีผู้ใช้บริการ

นางวันทา จันทำ
บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ที่ ๗
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/๒๔๘๕ อายุ ๗๒ ปี ไทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา หมอยาสมนไพร
ลักษณะภูมิปัญญา นำไม้มาเป็นยารักษาโรค
การนำไปใช้ประโยชน์ ใช้รักษาโรคต่างๆได้

สาขาหัตถกรรม

นายสิน ศรียงยศ
บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๘๒ อายุ ๗๕ ปี โทรศัพท์ ๐๘๙ - ๒๗๗๙๒๗๙
ภูมิปัญญา รู้วิธีการจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำไม้กวาด
สานแห กะต๋า
ลักษณะภูมิปัญญา สามารถอธิบายเรื่องการจักสานได้ดี
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการ
จักสาน สามารถนำไปแสดงและอธิบายถึงวิธีการจักสานได้

นายภู เกษกุล
บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/ร.ค./๒๔๗๗ อายุ ๘๐ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา รู้วิธีการจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น สานกะต๋า หวด
ลักษณะภูมิปัญญา สามารถอธิบายเรื่องการจักสานได้ดี
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการ
จักสาน สามารถนำไปแสดงและอธิบายถึงวิธีการจักสานได้

นางสิน เกษกุล
บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๘๒ อายุ ๗๔ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา มัดหมี่ ย้อมไหม
ลักษณะภูมิปัญญา สามารถมัดหมี่ ย้อมไหม เพื่อใช้ในการทอผ้า
การนำไปใช้ประโยชน์ นำไปใช้ในการทอผ้า

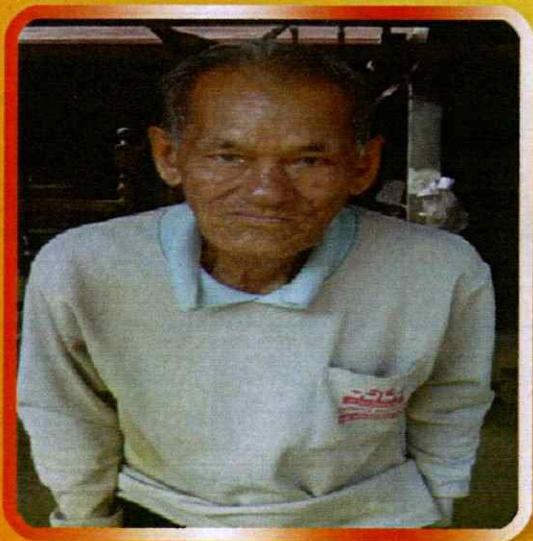

นางเปี่ยน เพ็งแจ่ม
บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๘๓ อายุ ๗๒ ปี โทรศัพท์ ๐๘๕ - ๖๓๐๘๔๑๔
ภูมิปัญญา สาวไหม
ลักษณะภูมิปัญญา สาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม
การนำไปใช้ประโยชน์ การนำเส้นไหมไปใช้ในการทอผ้า

นางหอมหวล ชโลมรัมย์
บ้านเลขที่ ๔๔ หมู่ที่ ๔
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๕๐๙ อายุ ๔๘ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา การทำเครื่องประดับ
ลักษณะภูมิปัญญา สามารถทำเครื่องประดับเพื่อใช้ในการประดับ
ตกแต่งนางรำได้ดี
การนำไปใช้ประโยชน์ ใช้ประดับตกแต่งนางรำในงานพิธีต่างๆ

นายเก็ง เพ็งแจ่ม
บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๖
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๗๙ อายุ ๗๘ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา จักสานไม้ไผ่
ลักษณะภูมิปัญญา กระจัง เป็นต้น
การนำไปใช้ประโยชน์ ใช้เลี้ยงหมอน

นางสรญา อนุพันธ์
บ้านเลขที่ ๑๒๖ หมู่ที่ ๖
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/ อายุ - ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา ทอผ้า
ลักษณะภูมิปัญญา ทอผ้าลายกาบบัว
การนำไปใช้ประโยชน์ ส่งขายที่จังหวัดอุบลราชธานี

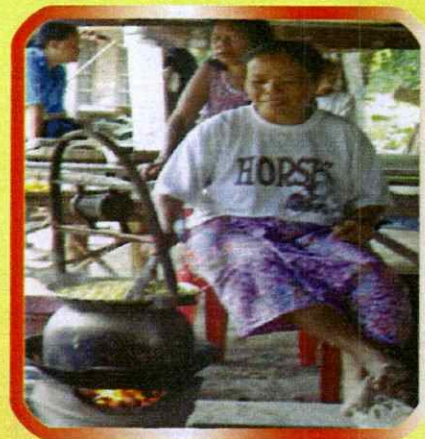

นายเสียม วงศ์ภักดี
บ้านเลขที่ ๗ หมู่ที่ ๗
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย
จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๕๔๑ อายุ ๗๖ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา จักสานไม้ไผ่
ลักษณะภูมิปัญญา กระดัง จ่อ (ใส่ตัวหมอน)
การนำไปใช้ประโยชน์ ดักปลา และใส่สิ่งของ

นางใจ แก้วใส

บ้านเลขที่ ๗ หมู่ที่ ๗
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด - อายุ - โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา สาวไหม
ลักษณะภูมิปัญญา สาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม
การนำไปใช้ประโยชน์ นำเส้นไหมไปใช้ในการทอผ้า

นางไข เฟิงแจ่ม
บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๙
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๕๔๑ อายุ ๖๖ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา เลี้ยงไหม สาวไหม ทอผ้า
ลักษณะภูมิปัญญา สาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม
การนำไปใช้ประโยชน์ นำเส้นไหมไปใช้ในการทอผ้าลายลูกแก้ว
ผ้าขาวม้า ผ้าหางกระรอก

นางดีว ศรีหวาด

บ้านเลขที่ ๒๕ หมู่ที่ ๙ ตำบลโคกจาน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด - อายุ - โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา เลี้ยงไหม สาวไหม ทอผ้า
ลักษณะภูมิปัญญา สาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม
การนำไปใช้ประโยชน์ นำเส้นไหมไปใช้ในการทอผ้าลายลูกแก้ว
ผ้าขาวม้า ผ้าหางกระรอก

สาขาพิธีกรรม

นายสนิท พันธุ์พัฒน์

บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด ๒๔/เม.ย./๒๔๙๐ อายุ ๖๗ ปี โทรศัพท์ ๐๘๓ - ๓๗๒๐๘๑๗

ภูมิปัญญา หมอสูตร

ลักษณะภูมิปัญญา พิธีการสู่ขวัญ

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีงานพิธีต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน

ขึ้นบ้านใหม่ งานบวชนาค เป็นต้น

นางพุดม เพ็งแจ่ม

บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกจาน

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด -/-/๒๔๘๐ อายุ ๗๗ ปี โทรศัพท์ -

ภูมิปัญญา รำผีฟ้า

ลักษณะภูมิปัญญา รำเสี่ยงทายดูลักษณะคนป่วย

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนป่วยมาเชิญ

นายใหม่ ศรียงยศ

บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลโคกจาน

อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐

เกิด ๑/พ.ค./๒๕๐๐ อายุ ๕๗ ปี โทรศัพท์ ๐๘๒ - ๑๔๗๐๗๑๔

ภูมิปัญญา มนต์คาถาเป่ารักษาโรค

ลักษณะภูมิปัญญา การรักษาโรคเกี่ยวกับกระดูกหัก

การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีผู้เจ็บป่วยมาใช้บริการ

สาขาสิทธิกรรช

นางพา เพ็งแจ่ม
บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ที่ ๖
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๖๙ อายุ ๘๘ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา รำผีฟ้า
ลักษณะภูมิปัญญา รำเสี่ยงทายการเจ็บป่วย
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนป่วยมาเชิญ

นางทองสา บุคดาวงศ์
บ้านเลขที่ ๕๙ หมู่ที่ ๗
ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๔๗๔ อายุ ๘๓ ปี โทรศัพท์ -
ภูมิปัญญา รำผีฟ้า
ลักษณะภูมิปัญญา การพ้อนรำเสี่ยงทายการเจ็บป่วย
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีผู้ป่วยมาเชิญ

สาขาอาชาร

นางใจ เพ็งแจ่ม

บ้านเลขที่ ๘๒ หมู่ที่ ๖

ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด ๑๓/เม.ย./๒๕๐๙ อายุ ๔๘ ปี โทรศัพท์ ๐๘๗ - ๘๗๔๑๐๗๐
ภูมิปัญญา ข้าวกระยาสารท

ลักษณะภูมิปัญญา การทำข้าวกระยาสารท (ข้าวตอกแตก)
การนำไปใช้ประโยชน์ ใช้ในการทำบุญ และจำหน่ายในชุมชน

สาขาอุษตรกรรม

นายฉั่น บุคดาวงค์

บ้านเลขที่ ๒๑ หมู่ที่ ๗

ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐
เกิด -/-/๒๕๔๔ อายุ ๗๓ ปี โทรศัพท์ -

ภูมิปัญญา การเป่าแคน

ลักษณะภูมิปัญญา เป่าแคนให้คนเพื่อนรำ
การนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีพิธีการเพื่อนรำ

อ้าใจ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๒๕๔๕ จาก “รากแก้ว”

บันทึกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีที่ ๑๐๐

กรุงเทพฯ: บ.ดาวฤกษ์จำกัด

“ภูมิปัญญาที่มีมาเมื่อแรกก่อขบ ทั่วบก็ยลขภูมิไขถึงเราแกบ
ลัขตวามรู้ตู่ถึงเราเลบ สร้บสรธธเรบตวามรู้ตู่ตวามดี
ดีลปะการแสดบแหลบตวามรู้ ซึบมีขยู่ตู่เตบเข็ขตักดีตรี
สมขงไขธรู้ตู่ปฐพี ลัขขมวากมีภูมิปัญญาขาสุขเลข”....

เทศบาลตำบลโคกจาน

ตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๑๒๐ โทร.๐๔๕-๘๒๖๑๔๔
WWW.KHOKCHAN.GO.TH / WWW.FACEBOOK.COM / เทศบาลตำบลโคกจาน